Farhangian University

Theory and Practice in Teachers Education

Print ISSN: 2645-7156
Online ISSN: 2645-7717

Examining the Extent of Attention to the Six Dimensions of Education of the Fundamental Transformation Document of Education in Textbooks: A Case Study of Fourth- and Fifth-Grade Elementary School Subjects

Masoumeh Mohammadian [1], Mohammad Azimi [2], Kamal Nosrati Heshi [3], and Morteza Golshani Gehraz [4]✉

1. M.A. in Curriculum Planning, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran.
2. Department of Educational Sciences, Farhangian University, P.O. Box 14665-889, Tehran, Iran. E-mail: mohammad_azimi@cfu.ac.ir
3. Department of Educational Sciences, Farhangian University, P.O. Box 14665-889, Tehran, Iran. E-mail: kamalnosrati1367@cfu.ac.ir
4. *Corresponding author*, Master's Student of Educational Psychology, Farhangian University, Tehran, Iran. E-mail: olshani.g@gmail.com

Article type:
Research Article

Received: 2024/06/19
Reviewed: 2025/01/30
Accepted: 2025/03/04
Published Online: 2026/11/05
Pages: 197-240

Keywords:
six educational domains
Fundamental Transformation Document of Education
fourth grade
fifth grade
textbook content analysis
Shannon entropy

ABSTRACT

Background and Objectives: The present study was conducted with the aim of examining the extent of attention given to the six dimensions of education in the Heavenly Gifts (Hediyehaye Asemani), Persian Language, and Social Studies textbooks of the fourth and fifth grades of elementary school. **Methods:** In terms of methodology, this study was descriptive-analytical and employed Shannon Entropy as its analytical approach. The statistical population consisted of the Heavenly Gifts, Persian Language, and Social Studies textbooks of the fourth and fifth grades of elementary school used during the 2023–2024 academic year. Due to the limited size of the population, the statistical sample was considered identical to the statistical population. Data were collected using a checklist based on the six dimensions of education, comprising six components and 56 indicators corresponding to those specified in the Fundamental Transformation Document of Education. To establish content validity, the checklist was reviewed by three experts and specialists, whose evaluations confirmed its validity. To determine the reliability of the components and indicators, a review procedure involving two specialists was employed, and their evaluations also confirmed its reliability. **Findings:** The findings indicated that the Political and Social Education dimension received the highest frequency of references, with 180 instances, whereas the Scientific and Technological Education dimension received the fewest references, with only 5 instances. Shannon Entropy content analysis further revealed that, among the Heavenly Gifts, Persian Language, and Social Studies textbooks of the fourth and fifth grades of elementary school, the Aesthetic and Artistic Education dimension ranked first with an importance coefficient of 0.187; the Religious, Moral, and Worship Education dimension ranked second with a coefficient of 0.182; the Scientific and Technological Education dimension ranked third with a coefficient of 0.181; the Political and Social Education dimension ranked fourth with a coefficient of 0.176; the Biological and Physical Education dimension ranked fifth with a coefficient of 0.143; and the Economic and Vocational Education dimension ranked sixth and last with a coefficient of 0.128. **Conclusion:** The results indicated that certain dimensions received greater attention than others, while some were addressed to a lesser extent. Consequently, balance and proportionality among the six educational dimensions outlined in the Fundamental Transformation Document of Education have not been adequately maintained in the Heavenly Gifts, Persian Language, and Social Studies textbooks of the fourth and fifth grades of elementary school.

Cite this Article: Mohammadian, M., Azimi, M., Nosrati Heshi, K., & Golshani GehZar, M. (2026). Examining the Extent of Attention to the Six Dimensions of Education of the Fundamental Transformation Document of Education in Textbooks: A Case Study of Fourth- and Fifth-Grade Elementary School Subjects. *The Journal of Theory and Practice in Teachers Education*, *12*(22), 197-240. https://doi.org/10.48310/itt.2025.16531.947

© the authors
Publisher: Farhangian University

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The Fundamental Transformation Document of Education identifies six interconnected educational domains: ideological, devotional, and moral; social and political; biological and physical; aesthetic and artistic; economic and vocational; and scientific and technological. These domains provide a framework for considering students' comprehensive development and for examining how educational aims are represented in school curricula. Textbooks are key curricular resources through which these domains may be reflected in written content, questions, activities, and illustrations. Accordingly, analyzing textbook content can help establish how extensively each domain is represented and whether the distribution of attention is balanced. This study examined the representation of the six educational domains in the fourth- and fifth-grade Heavenly Gifts, Persian Language, and Social Studies textbooks. It also compared the domains' importance coefficients and the distribution of recorded instances and coefficients across the two grades.

Research Questions

The study addressed eight questions: (1) To what extent is the ideological, devotional, and moral domain represented in the selected textbooks? (2) To what extent is the social and political domain represented? (3) To what extent is the biological and physical domain represented? (4) To what extent is the aesthetic and artistic domain represented? (5) To what extent is the economic and vocational domain represented? (6) To what extent is the scientific and technological domain represented? (7) What importance coefficients are assigned to the six domains in the selected textbooks? (8) How are the frequencies and importance coefficients distributed between the fourth- and fifth-grade textbooks?

Literature Review

Previous studies have examined the representation of educational, health-related, political, and other learning-related content in textbooks. Aldossari (2021) examined biology textbooks from the perspective of biological and health education and emphasized the importance of addressing these topics. Le and Nguyen (2021) reported that education can foster political interest, increase political knowledge, and strengthen supportive attitudes toward political freedoms. Ontas et al. (2020) found that some teachers avoid discussing political concepts and processes, although economic, social, and political issues influence classroom life. In a content analysis of lower-secondary Persian textbooks based on the six educational domains, Farhadi and Grami Tayibi (2021) found that the ideological, devotional, and moral domain had the highest frequency, whereas the biological and physical domain had the lowest. Vafai et al. (2016), examining elementary Social Studies textbooks, identified 528 instances related to the six domains across grades three to six; the scientific and technological domain had the highest importance coefficient, while the economic and vocational domain had the lowest. These studies provide a basis for examining the representation and relative importance of the six domains in the textbooks analyzed here.

Methodology

The study used a descriptive-analytical design and content analysis. The units of analysis were textbook pages and their content, including texts, questions, activities, and illustrations. The population comprised the Heavenly Gifts, Persian Language, and Social Studies textbooks for the fourth and fifth grades of elementary school used in the 2023–2024 academic year. Because the population was limited, the sample included all textbooks in the population. Data were collected using a checklist based on the six educational domains in the Fundamental Transformation Document of Education, comprising six components and 56 indicators. Three subject-matter experts reviewed the checklist to assess content validity. Two specialists reviewed the components and indicators as part of the reliability assessment. The study also refers to

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

Vafai et al. (2016), who assessed their checklist using Scott's method and reported an agreement coefficient of approximately 96.5%. After the data were collected and organized, Shannon entropy was used to analyze the frequency matrix and calculate the importance coefficients of the six domains.

Results

A total of 285 instances related to the six educational domains were identified across the selected textbooks. The social and political domain had the highest frequency (180 instances), followed by the ideological, devotional, and moral domain (66). The aesthetic and artistic domain accounted for 14 instances, the economic and vocational domain for 11, and the biological and physical domain for nine. The scientific and technological domain had the lowest frequency, with five instances. Within the ideological, devotional, and moral domain, prayer was recorded 15 times and the performance of religious obligations 14 times; no instances were recorded for superstition or avoiding intellectual stagnation. In the social and political domain, references to historical heroes and legends, national and religious leaders, and political institutions were among the most frequent. No instances were recorded for tolerance, cleanliness, punctuality, respect for and obedience to elders and educators, or praising achievements. Fighting for ideals and respecting others' rights were each recorded once. Of the nine instances in the biological and physical domain, five concerned protecting natural resources and respecting nature, while two concerned physical and mental hygiene. In the aesthetic and artistic domain, eight instances concerned understanding and creating artistic works, creating meaning, and discovering meaning. No instances were recorded for appreciating art and mental subjects; beautifying the living environment, imagination, and psychological calm were each recorded once. In the economic and vocational domain, avoiding waste accounted for six instances, entrepreneurship for two, and avoiding idleness and unemployment for two. Conscious career choice that takes individual abilities into account was recorded once, while lawful income was not

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

addressed. In the scientific and technological domain, reasoning accounted for three instances. Judging according to clear criteria, avoiding hasty judgments, and seeking truth received limited attention. No instances were recorded for avoiding personal bias, respecting other viewpoints, examining issues from multiple perspectives, transparency and objectivity, flexibility in beliefs, or reasonable skepticism.

The Shannon entropy analysis ranked the aesthetic and artistic domain first, with an importance coefficient of 0.187. It was followed by the ideological, devotional, and moral domain (0.182), the scientific and technological domain (0.181), the social and political domain (0.176), the biological and physical domain (0.143), and the economic and vocational domain (0.128). Across grades, 117 instances were identified in the fourth-grade textbooks and 168 in the fifth-grade textbooks. However, the reported importance coefficients were 0.505 for grade four and 0.494 for grade five.

Discussion

The findings show that frequency and Shannon entropy importance coefficients do not produce the same ranking. Although the social and political domain had the highest number of instances, it ranked fourth in importance coefficient. Conversely, the aesthetic and artistic domain had the highest importance coefficient despite only 14 recorded instances. These measures should therefore be interpreted as distinct indicators rather than treated as interchangeable. The results also point to limited or absent coverage of several indicators, particularly in the scientific and technological, economic and vocational, and biological and physical domains. For example, lawful income was not addressed, and several indicators relating to critical examination and respect for differing viewpoints were absent. The overall pattern is consistent with concerns in previous research about uneven representation of educational domains, although rankings may differ according to the textbooks and grade levels examined.

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

Conclusion

The six educational domains were not represented equally in the fourth- and fifth-grade Heavenly Gifts, Persian Language, and Social Studies textbooks. The social and political domain had the highest frequency, whereas the scientific and technological domain had the lowest. In terms of Shannon entropy importance coefficients, the aesthetic and artistic domain ranked first and the economic and vocational domain ranked last. Fifth-grade textbooks contained more recorded instances than fourth-grade textbooks, although the reported importance coefficient was slightly higher for grade four. These findings suggest that textbook content should be reviewed to identify indicators that receive little or no attention. Further consideration could be given to lawful income, informed career choice, critical reasoning, respect for diverse viewpoints, and health-related indicators. Additional research on other textbooks and teacher training concerning the six educational domains may help clarify how these domains are represented in educational materials.

Ethical Considerations

Adherence to Research Ethics Principles

The authors have observed all ethical principles in conducting and publishing this scientific research, and this is confirmed by all of them.

Author Contributions

Masoumeh Mohammadian was responsible for data collection and analysis. Dr. Mohammad Azimi contributed to the research design. Dr. Kamal Nosrati Hashi provided scientific supervision. Morteza Golshani Gehraz contributed to drafting, reviewing, and editing the manuscript.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

نظریه و عمل در تربیت معلمان

شاپا چاپی: ۲۶۴۵-۷۱۵۶
شاپا الکترونیکی: ۲۶۴۵-۷۷۱۷

بررسی میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش در کتب درسی (مطالعه موردی دروس چهارم و پنجم ابتدایی)

معصومه محمدیان [۱]، محمد عظیمی [۲]، کمال نصرتی هشی [۳]، و مرتضی گلشنی گهراز [۴]✉

۱. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران.
۲. گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۸۸۹-۱۴۶۶۵ تهران، ایران. رایانامه: mohammad_azimi@cfu.ac.ir
۳. گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۸۸۹-۱۴۶۶۵ تهران، ایران. رایانامه: kamalnosrati1367@cfu.ac.ir
۴. *نویسنده مسئول*، دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. رایانامه: morteza.golshani.g@gmail.com

چکیده

پیشینه و اهداف: پژوهش حاضر، با هدف بررسی میزان توجه به موضوع ساحت‌های شش‌گانه تربیت، در کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی، اجرا شد. **روش‌ها:** این پژوهش ازنظر روش، توصیفی_تحلیلی بوده و با روش آنتروپی شانون است. جامعه آماری، کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی، در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود. نمونه آماری نیز به جهت محدودیت جامعه آماری، برابر با جامعه آماری، در نظر گرفته شد. همچنین، با استفاده از فهرست وارسی از ساحت‌های شش‌گانه تربیت، با ۶ مؤلفه و ۵۶ شاخص که همان شاخص‌های مطرح‌شده در سند تحول بنیادین است، داده‌ها، جمع‌آوری شدند. برای تعیین روایی محتوایی، چک‌لیست در اختیار سه نفر از صاحب‌نظران و متخصصین قرار گرفت که مورد تأیید آن‌ها واقع شد. برای پایایی (اطمینان‌پذیری) مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن نیز، از روش بازبینی توسط دو نفر از متخصین استفاده شد که مورد تأیید آن‌ها نیز قرار گرفت. **یافته‌ها:** یافته‌ها بیانگر آن است که به مؤلفه ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی با مقدار ۱۸۰ مورد بیش‌ترین اشاره و به مؤلفه ساحت تربیت علمی و فناوری با مقدار ۵ مورد کم‌ترین اشاره گشته است. تحلیل محتوای آنتروپی شانون نیز، نشان داد که از بررسی کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی، از حیث ساحت‌های شش‌گانه تربیت، ساحت زیبایی‌شناختی و هنری با مقدار ضریب اهمیت ۰/۱۸۷ در رتبه اول، ساحت اعتقادی، اخلاقی و عبادی با مقدار ۰/۱۸۲ در رتبه دوم، ساحت علمی و فناوری با مقدار ۰/۱۸۱ در رتبه سوم، ساحت سیاسی و اجتماعی با مقدار ضریب ۰/۱۷۶ در رتبه چهارم، ساحت زیستی و بدنی با مقدار ۰/۱۴۳ در رتبه پنجم و ساحت اقتصادی و حرفه‌ای با مقدار ۰/۱۲۸ در رتبه ششم و آخر قرار دارد. **نتیجه‌گیری:** نتایج بیانگر آن است که به برخی مؤلفه‌ها کم‌تر و به برخی بیشتر اشاره‌شده و حالت توازن و تعادل در حیطه ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین در سطح دروس هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی رعایت نشده است.

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۳۰
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۱/۱۱
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۴
تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۵/۰۸/۱۵
شماره صفحات: ۱۹۷-۲۴۰

واژه‌های کلیدی:
ساحت‌های شش‌گانه تربیت
سند تحول بنیادی
چهارم ابتدای
پنجم ابتدایی

استناد به این مقاله: محمدیان، معصومه، عظیمی، محمد، نصرتی‌هشی، کمال و گلشنی‌گهراز، مرتضی. (۱۴۰۵). بررسی میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش در کتب درسی (مطالعه موردی دروس چهارم و پنجم ابتدایی). *نظریه و عمل در تربیت معلمان*، ۱۲(۲۲)، ۱۹۷-۲۴۰.
https://doi.org/10.48310/itt.2025.16531.947

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه فرهنگیان

مقدمه

کودکی مرحله‌ای از زندگی است که پایه و اساس رشد و توسعه، در آن بسیار مهم است (Leidy & Gwin, 2020: 1072). از این‌سو تربیت آدمی در این برهه از زمان بسیار چشمگیر و حائز اهمیت است؛ چراکه بشر در این دوره زمانی با دنیای حاضر تازه آشنا گشته و با داشتن تجربه‌ای اندک و ضعیف، مستعد هرگونه جهت‌دهی آسان توسط دیگران است. در این راستا تربیت صحیح و مطلوب به‌عنوان اساسی‌ترین جریان اجتماعی بشری محسوب شده و عامل اساسی تحقق حیات طیبه در ابعاد فردی و اجتماعی در افراد به‌خصوص در کودکان است (شیروان‌شیری و همکاران، ۱۳۹۸). در این راستا و به جهت تحقق تربیتی مطلوب، تشکیل نظام تعلیم‌وتربیت و آموزش‌وپرورش به‌عنوان یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های پیشرفت همه‌جانبه کشور و ابزار جدی برای ارتقای سرمایه انسانی کشور در عرصه‌های مختلف تلقی می‌شود (پاشایی، ۱۴۰۱: ۲۰۶). نظام تعلیم‌وتربیت موجود به‌رغم فعالیت‌ها و اقداماتی که در راستای اصلاح آن صورت گرفته است، اما به سبب عدم تکیه تام و دقیق آن بر مبانی و فلسفه تعلیم‌وتربیت اسلامی تا به اکنون نتوانسته است در حالت مطلوب و در تراز نظام اسلامی جمهوری اسلامی ایران قرار گیرد، به‌طوری‌که بتواند پاسخ‌گوی نیازهای جامعه اسلامی با ابتناء بر تعلیم‌وتربیت اسلامی باشد (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰). براین‌اساس و با اعتنا به وضع موجود، تشکیل سازوکار تحول اساسی در بطن نظام تعلیم‌وتربیت فعلی امری اساسی بوده تا بدین‌طریق با طرح‌ریزی مسیر مشخص مبتنی بر تربیت اسلامی و با معرفی ابزار و شیوه‌های صحیح در راستای تحقق تربیتی در تراز نظام اسلامی بسیار حائز اهمیت بوده و نظام تعلیم‌وتربیت بدان نیاز دارد. براین‌اساس نظام تعلیم‌وتربیت نیاز به تغییرات و تحولات عظیمی دارد و اجتناب از آن مطلوب نیست.

دگرگونی و تغییرات در سطح نظام تعلیم‌وتربیت به‌عنوان امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. تابه‌حال نیز سیاست‌ها، برنامه‌ها و راهبردهای بسیاری برای این امر مهم طراحی و تدوین گردیده که از موفقیت و مطلوبیت لازم برخوردار نبوده است. از سویی به سبب وارداتی‌بودن، تقلیدی و غربی بودن نظام تعلیم‌وتربیت و به سبب خروجی نامطلوب آنکه در ویژگی‌های فارغ‌التحصیلان و دانش‌آموزان قابل نمود است، تحول اساسی و زیربنایی در نظام تعلیم‌وتربیت با ابتناء آن بر فلسفه تعلیم‌وتربیت اسلامی برای وصول به اهدافی نظیر ایجاد باور و عقیده‌ای عمیق به اسلام و اندیشه‌ها و ارزش‌های والای آن و درنهایت دستیابی به دوراندیشی و چشم‌انداز ۱۴۰۴ طراحی و تدوین

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

گشته است (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰). به‌طوری‌که این نظام مدون در سال ۱۳۹۰ توسط سیاست‌گذاران فرهنگی کشور، نخبگان و اندیشمندانی در قالب «سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش» طراحی و تدوین گردید و به‌عنوان مسیری روشن در جهت نیل به اهداف والای اسلامی سرلوحه نظام تعلیم‌وتربیت واقع گردید (فرهادی و گرامی‌طیبی، ۱۴۰۰: ۲۰۶)؛ بنابراین سند تحول بنیادین به‌عنوان نقشه راه و چشم‌اندازی عمیق در راستای تحقق اهداف والای اسلامی تلقی شده و راهنمای نظام تعلیم‌وتربیت در جهت دستیابی به جامعه‌ای در تراز جمهوری اسلامی ایران است؛ به‌طوری‌که سند حاضر با عنایت بر جوانب مختلف رشد آدمی ساحت‌های گوناگونی را برای تربیت همه‌جانبه ارائه داده است.

سند تحول بنیادین به‌عنوان سندی معتبر و منبعی مادر و قابل‌ارجاع برای تربیت ابعاد شش‌گانه‌ای را تعریف نموده و بدان تأکید داشته است؛ چراکه در این سند تدوین این ابعاد شش‌گانه مبتنی بر مبانی آن بوده به‌طوری‌که با مطالعه ابعاد این مبانی نسبت به ارائه این ساحت‌ها اقدام شده است. از طرفی باید گفت که هرکدام از این ساحت‌های شش‌گانه در سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش در سه مقولهٔ الف: حدود و قلمرو، ب: رویکرد و ج: اصول در سطح این سند تعبیه شده است (محمدی‌پویا و همکاران، ۲۰۱۴: ۶۵). براین‌اساس باید اشاره داشت تربیت از منظر سند تحول بنیادین دارای شش بعد بوده و عبارت است از: الف) ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی، ب) ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی، پ) ساحت تربیت زیبایی‌شناختی و هنری، ت) تربیت زیستی و بدنی ث) ساحت تربیت اقتصادی و حرفه‌ای و ج) ساحت تربیت علمی و فناوری.

الف) ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی

ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی به‌عنوان مهم‌ترین ساحت در میان ساحت‌های شش‌گانه تعلیم‌وتربیت محسوب گشته؛ چراکه علاوه بر هویت مستقل بلکه در تمامی ساحت‌های دیگر نیز باید سایه بیندازد. از سویی این ساحت بیش‌تر از هر چیزی می‌تواند آرامش روحی و روانی را به انسان هدیه داده و موجب شکوفایی استعدادها و گرایش به سمت کمالات می شود (موسوی‌ندوشن و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۴۷). این ساحت بر انتخاب آگاهانه و اختیاری دین حق تأکید داشته و بیان می‌دارد که بایستی در تمامی شئون زندگی، آن را سرلوحه خویش قرار دارد. از سویی این ساحت بر تلاش مداوم برای خودسازی بر اساس معیارهای نظام دینی تأکید داشته و به عزت‌نفس، خویشتن‌داری، مهار غرایز و پیشگیری از تشکیل صفات و رذایل اخلاقی اشاره می‌کند (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰).

ب) ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی

تربیت سیاسی نیز به معنای فرایند متداوم و مستمر یادگیری بوده که به کمک آن، افراد با نظام سیاسی و نقش‌های سیاسی خود در سطح جامعه آشنایی پیدا می‌کنند و تلاش دارند که ارزش‌های نظام سیاسی را درک نموده و خود را با آن منطبق سازند. از سویی تربیت اجتماعی نیز به‌عنوان یکی از شاخص‌های مهم تربیت در نظام تربیتی اسلام است که با ابتناء بر اسلام به مسائل اجتماعی در کنار توجه به مسائل فردی که هر دو موردتوجه تربیت اسلامی است، توجه دارد (کوهستانی‌اوزنه، ۱۳۹۸). براین‌اساس شناخت اهداف سیاسی نظام اسلامی و درک ارزش آن و همچنین توجه به مسائل اجتماعی در کنار انجام کارهای فردی از جملهٔ ابعاد تربیت محسوب گشته و برای وجود یک تربیت مطلوب از ضروریات محسوب می‌شود.

ت) تربیت زیستی و بدنی

ساحت تربیت زیستی و بدنی بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است که ناظر به حفظ و ارتقای سلامت و رعایت بهداشت جسمی و روانی متربیان در قبال خود و دیگران، تقویت قوای جسمی و روانی، مبارزه با عوامل ضعف و بیماری، حفاظت از محیط‌زیست و احترام به طبیعت است (شیروان‌شیری و همکاران، ۱۳۹۹: ۷۷).

پ) ساحت تربیت زیبایی‌شناختی و هنری

بعد هنری و زیبایی‌شناسی ازجمله ابعاد وجودی انسان محسوب گشته و پرورش آن در بشر از طریق تربیت هنری امکان‌پذیر است. ازاین‌رو «ما به تربیت زیبایی‌شناختی و هنری، بیش‌تر و بهتر به‌منظور پرورش انسان‌های کامل و رشدیافته، شهروندانی که تمدن شایسته و مطلوبی را ارزش‌گذاری می‌کنند نیازمندیم» (Fowler, 1989). از سویی «تربیت هنری و زیبایی‌شناختی، شامل آموزش اساسی حواس و رشد، آگاهی متعالی از تجارب بصری، آفرینش و فهم اشکال نمادین بصری و نیز رشد رویکرد آگاهانه، نسبت به تصورات بصری است» (Hauseman, 1971). از سویی امروزه نیز حفظ استانداردهای بالای آموزشی را منوط به قراردادن هنر و زیبایی شناسی در مرکز و عنوان هسته اصلی اصلاح نظام آموزشی می‌دانند (Lai & Kan, 2020) و دست‌اندرکاران آموزش در طول تاریخ سعی بر استفاده از این مقوله در عرصه تربیت انسان داشتند (González-Zamar & Abad-Segura, 2020). همچنین بر همچنین بر

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

آموزش حواس، رشد آگاهی از تجارب بصری، و آفرینش اشکال نمادین بصری تأکید دارد و معتقد است که این فرآیند باعث ایجاد تفکر خلاق و حساسیت‌های هنری در دانش‌آموزان می‌شود (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰).

ث) ساحت تربیت اقتصادی و حرفه‌ای

ساحت تربیت اقتصادی و حرفه‌ای ناظر به یکی از ابعاد مهم زندگی آدمی یعنی بعد اقتصادی و معیشتی انسان‌ها است. این ساحت ناظر به رشد توانایی‌های متربیان در تدبیر امر معاش و تلاش اقتصادی و حرفه‌ای است (اموری نظیر درک و فهم مسائل اقتصادی، درک و مهارت حرفه‌ای، التزام به اخلاق حرفه‌ای، توان کارآفرینی، پرهیز از بطالت و بیکاری، رعایت بهره‌وری، تلاش جهت حفظ و توسعهٔ ثروت، اهتمام به بسط عدالت اقتصادی، مراعات قوانین کسب‌وکار و احکام معاملات و التزام به اخلاق و ارزش‌ها در روابط اقتصادی) (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰).

ج) ساحت تربیت علمی و فناوری

این ساحت بر لزوم پرورش شایستگی‌ها و مهارت‌های علمی و فناوری در دانش‌آموزان تأکید کرده و هدف آن تجهیز آنان به ابزارها و توانایی‌های لازم برای فهم و بهره‌برداری از پیشرفت‌های علمی و فناوری (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰). همچنین، سند تحول به‌طور ویژه بر پرورش تفکر انتقادی، خلاقیت و نوآوری تأکید دارد تا دانش‌آموزان بتوانند از تحولات علمی و فناوری برای حل مسائل و چالش‌های جامعه استفاده کنند (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰).

شکل ۱. انواع ساحت‌های شش‌گانه تربیت

باید بیان داشت علی‌رغم تأکیدات اسناد بالادستی به ساحت‌های شش‌گانه تربیت، اما پژوهش‌های موجود حکایت از ضعف توجه کتب درسی به این امر بوده یا به عبارتی می‌توان گفت پژوهش‌ها بیانگر فاصله داشتن کتب درسی از حالت مطلوب توجه بدین امر است. براین‌اساس می‌توان اشاره داشت که میر و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی محتوای درس فارسی پنجم ابتدایی را از حیث توجه به ساحت‌های شش‌گانه موردبررسی قرار دادند؛ آنان بیان داشتند که در حالت کل به ساحت‌های شش‌گانه در کتب مذکور توجه ضعیفی شده است. قنبری‌شهواری و همکاران (۱۴۰۲) نیز در سطح پژوهش خود بیان داشتند که به ساحت‌های شش‌گانه در سطح برنامه درسی هدیه‌های آسمان پنجم دبستان کمتر اشاره شده است. همچنین نادری و همکاران (۱۴۰۲) نیز در طی پژوهشی که به بررسی ساحت‌های شش‌گانه در سطح کتب مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی پرداختند بیان داشتند که نتایج پژوهش حکایت از جایگاه نازل و نابرابر مفاهیم و مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه تربیت در کتب درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی است؛ بنابراین بایستی توجه داشت که پژوهش‌ها موجود حاکی از آن است که به ساحت‌های شش‌گانه

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

در سطح کتب ابتدایی توجه ضعیف و کم‌رنگ شده است. به‌طوری پژوهش‌های صورت‌گرفته تأکید بر توجه متوازن، متعادل و کافی به ساحت‌های شش‌گانه در سطح کتب درسی داشتند. براین‌اساس نیز حائز توجه است که به تأکید اسناد و پژوهش‌های موجود توجه به امر تربیت به‌خصوص از جوانب مختلف آن بسیار ضروری بوده و امری لازم و ضروری است. براین‌اساس توجه به انواع ابعاد ساحت‌های شش‌گانه موجب توسعه مهارت‌های عقلانی، تفکر انتقادی و خلاقانه، افزایش توانایی حل مسائل پیچیده، تطبیق با شرایط جدید محیطی (Crawford, 2004)، بهبود روابط بین‌فردی، دستیابی به سلامت روانی، ارتقای همدلی و همکاری (Wentzel, 1998)، ارتقای ارزش‌ها، تقویت رفتارهای مثبت، کاهش رفتارهای منفی، افزایش رفتارهای مسئولانه و اخلاقی (Ginsburg et al., 2014)، کاهش استرس، کاهش افسردگی و اضطراب، ارتقا کیفیت زندگی (Peterson, 2013)، ارتقا روحیه انصاف، ارتقا ویژگی‌های اخلاقی بسیار مستحکم (Haidt, 2012)، و غیره می‌شود؛ براین‌اساس تربیت و انواع ابعاد آن در زمینه‌های گوناگون برای ارتقا همه‌جانبه انسان نقشی برجسته داشته و توجه به آن در سطح آموزش نیازی مبرم است.

با عنایت به توضیحات فوق، متوجه می‌شویم مسئله ساحت‌های شش‌گانه تربیت، مسئله‌ای است که فقدان آن و یا کم پرداختن به آن، به دنبال خود آسیب‌هایی را در پی خواهد داشت. از سویی نیز در جامعه کنونی، مدارس بعد از جایگاه خانواده، می‌تواند بیش‌ترین تأثیر را بر افراد در موضوعات مختلف داشته باشد؛ چراکه مدارس، بخش اساسی جامعه ما را تشکیل می‌دهد و برای انتقال دانش و ارزش‌ها، بسیار مهم هستند (Flasche & Edmunds, 2021: 298). به‌طوری‌که مدرسه می‌تواند، به‌عنوان یک نهاد رسمی آموزش، در توسعه دانش‌آموزان نقش داشته باشد (Mardiana et al, 2021: 216) و قطعاً در بحث ساحت‌های شش‌گانه تربیت نیز نظام آموزشی مدرسه می‌تواند نقش بسزایی را ایفا کند. همچنین، از طرفی کتاب‌های درسی، اهمیت بسیار زیادی، در انتقال مطالب و مفاهیم دارند؛ چراکه مهم‌ترین منبع محتوایی، به شمار می‌روند (دهقان‌منشادی و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۰). از سوی دیگر، یکی از مهم‌ترین عناصر هر نظام آموزشی، برنامهٔ درسی است که نقش تعیین‌کننده و انکارناپذیری در تحقق هدف‌ها و رسالت‌های نظام آموزشی، ازنظر کمی و کیفی ایفا می‌کند. به‌عبارت‌دیگر، برنامهٔ درسی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی نظام تعلیم‌وتربیت، نقش بی‌بدیلی در تحقق هدف‌های تعلیم‌وتربیت ایفا می‌کند و اهمیت آن به حدی است که همواره توجه سیاست‌گذاران نظام آموزشی را به خود جلب کرده است (آقامحمدی، ۱۳۹۸). از طرفی با عنایت بر آنکه برنامه درس

مطالعات اجتماع و دینی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی بوده و مقصودشان نیز تربیت افرادی مسئول و مؤمن در سطح جامعه است (وفایی و همکاران، ۱۳۹۶) و از سمتی با عنایت بر آنکه برنامه درسی فارسی به‌عنوان منبع زبان و اندیشه‌های دانش‌آموزان در دوران بزرگ‌سالی به شمار می‌آید با هویت دانش‌آموزان رابطه داشته و بایستی تعلیم‌وتربیت از این مسیر در آنان تقویت گردد (زارعی و همکاران، ۱۴۰۰). براین‌اساس باتوجه‌به این توضیحات که اهمیت ارائه ساحت‌های شش‌گانه تربیت را از طریق محتوای دروس برای ما آشکار کرد و با درنظرگرفتن اینکه این مسئله کم‌تر در سطح کتب درسی مورد کنکاش قرار گرفته شده است؛ این مطالعه قصد دارد تا کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی را ازنظر میزان توجه به موضوع ساحت‌های شش‌گانه تربیت موردبررسی قرار دهد تا مشخص شود که آیا به مفاهیم ساحت‌های شش‌گانه تربیت در کتب مذکور اشاره شده است و یا خیر و در صورت اشاره، به چه میزان به مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه تربیت در کتب مذکور اشاره شده است.

سؤالات پژوهش

۱_ میزان توجه به ساحت عبادی و اخلاقی در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

۲_ میزان توجه به ساحت اجتماعی و سیاسی در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

۳_ میزان توجه به ساحت زیستی و بدنی در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

۴_ میزان توجه به ساحت زیبایی شناسی و هنری در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

۵_ میزان توجه به ساحت اقتصادی و حرفه‌ای در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

۶_ میزان توجه به ساحت علمی و فناورانه در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

۷_ تا چه میزان، به ضریب اهمیت هرکدام از مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه، در سطح کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی، توجه شده

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

است؟

۸_ توزیع فراوانی مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین و ضرایب اهمیت آن در کتب هدیه‌های آســـمان، فارســـی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی دوره ابتدایی برحسب پایه‌ها چگونه است؟

پیشینه پژوهش

با عنایت به آنکه ساحت‌های تربیت شش‌گانه مورد تأکید اسناد بالادستی بوده است، بدین‌جهت محققان، پژوهش‌هایی را در این حیطه انجام دادند. از سویی می‌توان اشاره داشت با بررسی این پژوهش‌ها به‌خصوص در سطح کتب درسی می‌توان در کنار بررسی پیشینه پژوهش، وضعیت موجود تربیت ساحت‌های شش‌گانه را در سطح کتب درسی مورد پایش و بررسی قرار داد. براین‌اساس در ادامه به برخی از این پژوهش‌ها اشاره خواهیم داشت. Aldossari (2021) کتاب درسی زیست‌شناسی را از منظر آموزش‌های زیستی و بهداشتی موردبررسی قرار داده است. او اشاره به آموزش‌های زیستی و بهداشتی را در سطح این کتاب لازم دانسته است. Le & Nguyen(2021) بر اساس تحقیقشان بیان داشتند که تعلیم‌وتربیت، علایق سیاسی را پرورش داده و موجب ارتقای دانش سیاسی می‌شود و نگرش‌های حمایتی را به آزادی‌های سیاسی تقویت می‌دهد. Ontas Et al(2020) نیز طی پژوهشی به این نتیجه رسیدند که برخی از معلمان از بحث در حیطه تعاریف و فرآیندهای سیاسی و تربیت سیاسی خودداری می‌کنند؛ حال آن‌که مسائل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در سطح کلاس تأثیرگذار است. فرهادی و گرامی‌طیبی (۱۴۰۰) پژوهشی را با عنوان «تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی متوسطه اول بر پایه ساحت‌های شش‌گانه تربیت در سند تحول بنیادین» انجام دادند. این پژوهش نشان داد که از مجموع ۶۸۸ فراوانی، ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی با ۲۶۲ واحد و ساحت تربیت زیستی و بدنی با ۱۹ واحد، به ترتیب دارای بیش‌ترین و کم‌ترین فراوانی هستند؛ همچنین بالاترین ضریب اهمیت (۰/۱۷۱۷۶) و بارِ اطلاعاتی (۰/۹۹۷۰۴) به ساحت اعتقادی، عبادی، اخلاقی و پایین‌ترین میزان به ساحت تعلیم‌وتربیت اجتماعی و سیاسی با ضریب اهمیت ۰/۱۵۶۴۸ و بارِ اطلاعاتی ۰/۹۰۸۳۳ اختصاص دارد. وفایی و همکاران (۱۳۹۶) پژوهشی را تحت عنوان «بررسی میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی» به ثمر رساندند. تحقیق ایشان بیانگر آن بود که در کتاب‌های مطالعات

اجتماعی دوره ابتدایی ۵۲۸ مرتبه به ساحت‌های شش‌گانه تربیتی سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش توجه شده و به تفکیک در پایه‌های سوم، چهارم، پنجم و ششم به ترتیب ۱۳۸، ۸۷، ۱۳۶ و ۱۶۷ مرتبه ماست از میان ابعاد موردبررسی، بعد علمی و فناوری با میزان بار اطلاعاتی ۰/۹۸۰ و ضریب اهمیت ۰/۱۷۸ بیش‌ترین توجه را به خود اختصاص داده است، این در حالی است که بعد اقتصادی و حرفه‌ای با میزان بار اطلاعاتی ۰/۷۳۳ و ضریب اهمیت ۰/۱۳۳ کم‌ترین میزان توجه را به خود اختصاص داده است.

روش

روش این پژوهش، توصیفی _ تحلیلی است. واحد تحلیل، صفحات (متون، پرسش‌ها، فعالیت‌ها و تصاویر) بود. تحلیل محتوا دارای سه مرحله اصلی: ۱_ آماده‌سازی و سازمان‌دهی ۲_ بررسی پیام ۳_ پردازش داده‌ها است. کانون توجه این پژوهش، مرحله سوم، یعنی پردازش داده‌ها بود.

امروزه، برای تحلیل داده‌ها روش‌های گوناگونی وجود داشته که پایه و اساس آن‌ها، بر درصدگیری از مؤلفه‌ها است. بایستی گفت، این روش‌ها مشکلات بسیار ریاضی مختص به خودشان را دارند که از اعتبار نتایج آن‌ها می‌کاهد. در این پژوهش، سعی بر آن شده است تا از روش جدیدتری که نشئت‌گرفته از نظریه دستگاه‌ها است، برای پردازش داده‌ها استفاده شود؛ این روش «آنتروپی شانون[1]» نام دارد. تحلیل محتوای کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی، بر اساس این روش، بسیار دقیق‌تر و معتبرتر، انجام خواهد شد.

جامعه آماری پژوهش، کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ است. نمونه آماری این پژوهش نیز، به جهت محدودیت جامعه آماری، برابر با جامعه آماری، در نظر گرفته شد.

کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی، بر اساس ساحت‌های شش‌گانه تربیت که مورداشاره سند تحول بنیادین است، مورد تحلیل قرار گرفتند. مؤلفه‌ها و مصادیق به‌کارگرفته‌شده همان مؤلفه‌ها و مصادیقی است که سند تحول

1. Shannon Entropy

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

بنیادین به آن اشاره داشته است که در جدول ۱ نشان داده شده است. برای تعیین روایی محتوایی، چک‌لیست در اختیار سه نفر از صاحب‌نظران و متخصصین قرار گرفت که مورد تأیید آن‌ها واقع شد. برای پایایی (اطمینان‌پذیری) ابعاد نیز، از روش بازبینی توسط دو نفر از متخصصین استفاده شد که مورد تأیید آن‌ها نیز قرار گرفت. از سویی پایایی این چک‌لیست توسط وفایی و همکاران (۱۳۹۶) نیز به روش اسکات موردبررسی قرار گردیده است. آنان ضریب توافق را بعد از قرار دادن چک‌لیست در اختیار شش نفر از متخصصان در حدود ۹۶/۵٪ محاسبه کردند که ضریب توافق بالا است. پس از جمع‌آوری داده‌ها، با استفاده از چک‌لیست ساحت‌های شش‌گانه تربیت، برای تجزیه‌وتحلیل داده‌های حاصل، از روش آنتروپی شانون استفاده شد. این روش دارای سه مرحله است:

مرحله اول: ماتریس های فراوانی موردنظر باید بهنجار شـــود و برای این منظور از رابطه زیر استفاده می‌شود:

$$Pij = \frac{Fij}{\sum_{i=1}^{m} Fij} \quad (۱)$$

(i=1, 2, 3,..., m, j=1, 2…,)

F= فراوانی مؤلفه‌ها P= هنجار شده ماتریس فراوانی I=شماره پاسخگو

j=شماره مؤلفه‌ها m=تعداد پاسخگو n =تعداد مؤلفه‌ها

مرحله دوم: مقدار بار اطلاعاتی هر مقوله را باید محا سبه کرده و در ستون‌های مربوط قرار داده شود و بـرای ایـن منظـور از رابطـه زیـر استفاده می‌شود:

$$Ej = -k\sum_{i=1}^{m}[Pij \ \ Ln\ Pij] \quad (۲)$$

(i=1,2,3…m, j=1, 2,…)

$k = \frac{1}{Ln\ M}$ I=شماره پاسخگو Ln=لگاریتم j=شماره مؤلفه Ej=بار اطلاعاتی

P=هنجار شده ماتریس فراوانی n=تعداد مؤلفه m=تعداد پاسخگو

مرحله سوم: با استفاده از بار اطلاعاتی نشـــانگرها، ضـــریب اهمیت هر یک از نشانگرها محاسبه می‌شود. هـر نشانگری که دارای بار اطلاعاتی بیش‌تری باشـد، از درجـه اهمیـت Wj بیش‌تری برخوردار است.

$$Wj = \frac{Ej}{\sum_{i=1}^{m} Ej} \quad (۳)$$

Ej =بار اطلاعاتی n=تعداد مؤلفه

Wj=درجه اهمیت j=شماره مؤلفه

یافته‌های پژوهش

نتایج جدول ۱. بیانگر آن است که به مؤلفه‌ها و شاخص‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین در سطح کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی درمجموع ۲۸۵ واحد اشاره گشته است.

جدول ۱. توزیع فراوانی توجه به مؤلفه‌ها و شاخص‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین در کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی

مؤلفه	شاخص‌ها	پایه چهارم						پایه پنجم					
		هدیه‌های آسمان		فارسی		مطالعات اجتماعی		هدیه‌های آسمان		فارسی		مطالعات اجتماعی	
		شماره صفحه	فراوانی	شماره صفحه	فراوانی	شماره صفحه	فراوانی	شماره صفحه	فراوانی	شماره صفحه	فراوانی	شماره صفحه	فراوانی
اعتقادی، اخلاقی و عبادی	پذیرش آگاهانهٔ اصول دین و مذهب	ص ۱۲	۱	صص ۸-۸۷	۲			صص ۸-۱۲-۱۳-۱۲۴	۴	صص ۸-۲۲	۲		
	خرافه‌گریزی												
	تسلیم بودن در برابر قضاوقدر الهی	ص ۸	۱	ص ۱۸	۱			ص ۳۵	۱				
	امیدواری به رحمت خدا	صص ۹-۱۹-۲۱	۳					ص ۱۱۲	۱	ص ۱۸	۱		
	پرهیز از تحجر												

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

مؤلفه										سیاسی و اجتماعی
شاخص‌ها			قدرت الهی	مبارزه با رذایل	گسترش فضائل	انجام واجبات	دعا	استعانت از خداوند	التزام عملی به ارزش‌ها و احکام اسلامی	علاقه‌مندی به سنت‌ها و ارزش‌ها
پایه چهارم	هدیه‌های آسمان	شماره صفحه		ص ۴۳		صص ۲۶-۲۸-۲۹-۳۰-۴۱-۵۱	صص ۲۴-۳۰-۶۲-۸۶-۹۲-۱۰۸	صص ۲۴-۳۳	صص ۲۵-۲۷-۱۱۸-۱۱۹	ص ۷۶
		فراوانی		۱		۶	۶	۲	۴	۱
	فارسی	شماره صفحه			صص ۱۱۷-۱۳۹		صص ۵۷-۸۹-۱۴۰			
		فراوانی			۲		۳			
	مطالعات اجتماعی	شماره صفحه				صص ۶-۶-۵۵-۶۸-۱۰۳-۱۰۷	ص ۶			
		فراوانی				۶	۱			
پایه پنجم	هدیه‌های آسمان	شماره صفحه	صص ۱۴-۱۵-۱۶-۱۷	صص ۶۰-۱۰۲-۱۰۲		صص ۵۴-۵۶	صص ۱۳-۵۵-۱۲۸	ص ۳۳		ص ۴۰
		فراوانی	۴	۳		۲	۳	۱		۱
	فارسی	شماره صفحه		صص ۲۱-۳۹			ص ۱۴۰			صص ۵۱-۵۵-۸۹
		فراوانی		۲			۱			۳
	مطالعات اجتماعی	شماره صفحه			ص ۴		ص ۹			
		فراوانی			۱		۱			

مؤلفه				آشنایی با قهرمانان و اسطوره‌های تاریخی	احساس مسئولیت	تمایل به مشارکت	ستایش و تمجید از افتخارات	پرداخت مالیات
شاخص‌ها			اطاعت از قوانین					
پایه چهارم	هدیه‌های آسمان	شماره صفحه		صص ۱۴-۱۸-۲۰-۲۲-۲۳-۳۸-۴۵-۴۶-۴۸-۵۷-۵۹-۶۰-۶۶-۹۳	ص ۱۰۷	صص ۲۴-۳۱-۶۸		
		فراوانی		۱۴	۱	۳		
	فارسی	شماره صفحه		صص ۵۴-۷۴-۸۰-۹۰-۱۰۴-۱۲۶				
		فراوانی		۶				
	مطالعات اجتماعی	شماره صفحه	ص ۱۰۵	صص ۲۷-۴۸-۵۲-۵۷-۵۸-۶۴-۶۶-۱۰۷-۱۰۸		صص ۴-۲۲		ص ۶۸
		فراوانی	۱	۹		۲		۱
پایه پنجم	هدیه‌های آسمان	شماره صفحه		صص ۲۲-۲۳-۲۳-۲۴-۲۶-۴۸-۵۰-۵۱-۵۲-۵۳-۵۴-۵۵-۵۶-۷۶-۷۸-۸۵-۹۰-۹۲-۹۹-۱۰۵-۱۰۶-۱۰۷-۱۰۸-۱۱۲-۱۱۳-۱۱۴	ص ۱۱۷			
		فراوانی		۲۸	۱			
	فارسی	شماره صفحه		صص ۲۶-۶۴-۷۸-۸۳-۹۱-۹۶-۱۲۲				
		فراوانی		۷				
	مطالعات اجتماعی	شماره صفحه	صص ۱۸-۵۳	صص ۱۵-۱۵-۹۱-۹۱-۹۳-۹۴-۹۵-۹۷-۹۹-۱۰۰-۱۰۳-۱۰۴-۱۰۵-۱۰۷-۱۰۸-۱۱۷-۱۱۷-۱۲۱-۱۲۵-۱۲۶-۱۲۶-۱۲۷-۱۲۷	ص ۱۷	صص ۹-۱۶-۱۸-		ص ۶۴
		فراوانی	۲	۲۳	۱	۶		۱

مؤلفه			مبارزه در راه آرمان‌ها	مشارکت فعال در تصمیم‌گیری	دفاع از اهداف و آرمان‌های ملی	ادای احترام به نمادهای ملی	حرمت‌نهادن به حقوق دیگران	ارتباط مناسب با دیگران	احترام و اطاعت از بزرگان	پاکیزگی و وقت‌شناس
شاخص‌ها										
پایه چهارم	هدیه‌های آسمان	شماره صفحه	ص ۶۶				ص ۴۷	صص ۴۰-۴۲-۴۳-۶۹-۷۱-		
		فراوانی	۱				۱	۱۳		
	فارسی	شماره صفحه			صص ۵۹-۶۲					
		فراوانی			۲					
	مطالعات اجتماعی	شماره صفحه				صص ۱۰۰-۱۰۱-۱۰۲-۱۰۲		صص ۲-۲-۳-۳-۴		
		فراوانی				۴		۵		
پایه پنجم	هدیه‌های آسمان	شماره صفحه		ص ۱۹				صص ۱۰-۱۰-۱۰-۱۱-۱۲-		
		فراوانی		۱				۱۸		
	فارسی	شماره صفحه			صص ۵۷-۶۸	صص ۴۸-۵۱-۵۲-۷۶		ص ۱۲۰		
		فراوانی			۲	۴		۱		
	مطالعات اجتماعی	شماره صفحه		ص ۵۵		صص ۲۳-۲۴-۲۷-۵۴-۵۵-۵۶		صص ۱-۲-۳-۵-۶-۱۲		
		فراوانی		۱		۶		۶		

مؤلفه			احترام قائل‌شدن برای سایر دیدگاه‌ها	سعه‌صدر	مؤدب و آرام بودن	منتظر نوبت شدن	رعایت بهداشت جسمی و روانی	مبارزه با عوامل ضعف و بیماری	تقویت قوای جسمی و روانی
شاخص‌ها							زیستی و بدنی		
پایه چهارم	هدیه‌های آسمان	شماره صفحه				ص ۹۷	ص ۳۴		
		فراوانی				۱	۱		
	فارسی	شماره صفحه			ص ۳۶		ص ۱۲۰		
		فراوانی			۱		۱		
	مطالعات اجتماعی	شماره صفحه	ص ۴			ص ۱۷			
		فراوانی	۱			۱			
پایه پنجم	هدیه‌های آسمان	شماره صفحه							
		فراوانی							
	فارسی	شماره صفحه							
		فراوانی							
	مطالعات اجتماعی	شماره صفحه							
		فراوانی							

مؤلفه	شاخص‌ها	پایه چهارم						پایه پنجم					
		هدیه‌های آسمان		فارسی		مطالعات اجتماعی		هدیه‌های آسمان		فارسی		مطالعات اجتماعی	
		شماره فراوانی	صفحه	شماره فراوانی	صفحه	شماره فراوانی	صفحه	شماره فراوانی	صفحه	شماره فراوانی	صفحه	شماره فراوانی	صفحه
زیبایی‌شناختی و هنری	حفاظت از منابع طبیعی و احترام به طبیعت					۱	ص ۹۸	۱	ص ۴۶	۱	ص ۴۲	۲	صص ۳۲-۳۳
	زیباسازی محیط زندگی							۱	ص ۳۷				
	تخیل			۱	ص ۱۰								
	نیکوداشتن هنر												
	زیبایی ظاهری	۲	صص ۹-۲۸										
	درک آرامش			۱	ص ۱۵								
	موضوعات ذهنی												
	دریافت احساس و معنا			۲	صص ۹۵-۹۶							۱	ص ۱۰۴

مؤلفه			اقتصادی و حرفه‌ای					علمی و فناوری
شاخص‌ها			توان درک خلق آثار هنری، خلق	توجه به کارآفرینی	پرهیز از بطالت و بیکاری	توجه به انتخاب آگاهانه	پرهیز از اسراف و تبذیر	کسب درآمد حلال	قضاوت با معیار روشن و پرهیز از تعجیل در قضاوت
پایه چهارم	هدیه‌های آسمان	شماره صفحه	صص ۶۳-۱۲۲						
		فراوانی	۲						
	فارسی	شماره صفحه							
		فراوانی							
	مطالعات اجتماعی	شماره صفحه			ص ۱۰		ص ۱۲		
		فراوانی			۱		۱		
	هدیه‌های آسمان	شماره صفحه					صص ۹۶-۹۶-۹۶-۹۶-۹۸		ص ۳۷
		فراوانی					۵		۱
پایه پنجم	فارسی	شماره صفحه	صص ۱۰-۱۵-۱۰۳-۱۲۷	ص ۱۳۱	ص ۳۵	ص ۳۵			
		فراوانی	۴	۱	۱	۱			
	مطالعات اجتماعی	شماره صفحه	صص ۹-۱۱	ص ۳۵					
		فراوانی	۲	۱					

مؤلفه	شاخص‌ها		پایه چهارم				پایه پنجم					
			هدیه‌های آسمان	فارسی	مطالعات اجتماعی	هدیه‌های آسمان	فارسی	مطالعات اجتماعی				
			شماره صفحه فراوانی	شماره صفحه فراوانی	شماره صفحه فراوانی	شماره صفحه فراوانی	شماره صفحه فراوانی	شماره صفحه فراوانی				
	دوری از اغراض شخصی											
	استدلال در امور			صص ۳۰-۹۷ ۲				ص ۹ ۱				
	حقیقت-جویی						ص ۳۲ ۱					
	احترام قائل‌شدن برای سایر دیدگاه‌ها											
	بررسی مسائل از زوایای مختلف											
	شفاف‌سازی و عینیت‌گرایی در امور											
	انعطاف‌پذیری در عقاید											

مؤلفه	شاخص‌ها		پایه چهارم				پایه پنجم				جمع کل	جمع کل
			هدیه‌های آسمان		فارسی		مطالعات اجتماعی		هدیه‌های آسمان		فارسی		مطالعات اجتماعی			
			شماره صفحه	فراوانی	شماره صفحه	فراوانی	شماره صفحه	فراوانی	شماره صفحه	فراوانی	شماره صفحه	فراوانی	شماره صفحه	فراوانی		
	شک‌گرایی معقول (تردید سازنده)															
جمع کل	جمع کل فراوانی‌ها به تفکیک دروس		۶۲		۲۱		۳۳		۷۸		۳۴		۵۶			
جمع کل	جمع کل فراوانی‌ها به تفکیک پایه				۱۱۷						۱۶۸					
جمع کل	جمع کل فراوانی‌ها								۲۸۵							

نخست فراوانی مؤلفه‌ها و شاخص‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین در کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی چهارم و پنجم ابتدایی در جدول ۱. ارائه شد، سپس مجموع هر یک از مؤلفه‌ها و شاخص‌ها مطابق جدول ۲. نیز محاسبه شد. همچنین مجموع فراوانی مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن‌ها نیز به تفکیک هر پایه، مشخص گردید. داده‌های جدول ۲. بر اساس روش آنتروپی شانون به‌صورت داده‌های بهنجارشده (Pij) در آمد. سپس بر اساس مرحله دوم این روش مقدار بار اطلاعاتی داده‌ها به دست آمد. بعد بر اساس مرحله سوم روش آنتروپی شانون ضریب اهمیت اطلاعات داده‌ها نیز محاسبه شد. تا بدین‌وسیله آشکار شود که به‌طورکلی بیش‌ترین میزان توجه و اهمیت به کدام مؤلفه تعلق دارد. جدول ۱. توجه به مؤلفه‌ها و شاخص‌های

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین را به تفکیک فراوانی هر شاخص و جدول ۲. توجه به مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین را به تفکیک این مؤلفه‌ها در سطح کتب موردبررسی به‌صورت کلی نشان می‌دهد.

جدول ۲. فراوانی حاصل از کتب (هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی) پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی برای مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین

پایه تحصیلی	مؤلفه‌ها					
	اعتقادی، اخلاقی و عبادی	سیاسی و اجتماعی	زیستی و بدنی	زیبایی‌شناختی و هنری	اقتصادی و حرفه‌ای	علمی و فناوری
چهارم ابتدایی	۳۹	۶۵	۲	۷	۲	۲
پنجم ابتدایی	۲۷	۱۱۵	۷	۷	۹	۳
مجموع	۶۶	۱۸۰	۹	۱۴	۱۱	۵
درصدهای فراوانی	٪۲۳/۲۳	٪۶۳/۱۵	٪۳/۱۵	٪۴/۹۲	٪۳/۸۷	٪۱/۷۶

در این قسمت سعی بر آن خواهد شد تا به ترتیب به سؤالات پژوهش مطابق جداول موجود پاسخ داده شود.

۱. میزان توجه به ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

مطابق با جدول ۲. به ساحت اعتقادی، اخلاقی و عبادی در سطح کتب موردبررسی در حدود ۶۶ مورد اشاره گشته که آن نیز ٪۲۳/۲۳ درصد از کل داده‌های موجود را تشکیل می‌دهد. بر اساس جدول ۱. در میان شاخص‌های آن نیز شاخص دعا با ۱۵ مورد و شاخص انجام واجبات با ۱۴ مورد بیش‌ترین اشاره‌ها و به مواردی نظیر خرافه‌گویی و پرهیز از تحجر هیچ اشاره‌ای نشده است.

۲. میزان توجه به ساحت اجتماعی و سیاسی در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

جدول ۲. بیانگر آن است که به مؤلفه ساحت اجتماعی و سیاسی در سطح کتب موردبررسی در حدود ۱۸۰ مورد اشاره داشته که می‌توان بیان داشت در میان سایر مؤلفه‌ها دارای بیش‌ترین توجه در سطح کتب موردبررسی بوده است. از سویی مجموع داده‌های آن نیز در حدود ٪۶۳/۱۵ از کل داده‌های موجود را تشکیل داده است. از طرفی در میان شاخص‌های آن نیز، شاخص آشنایی

با قهرمانان و اسطوره‌های تاریخی، رهبران ملی و مذهبی و نهادهای سیاسی بیش‌ترین داده‌ها را در میان شاخص‌های مؤلفه اجتماعی و سیاسی به خود اختصاص داده است. از سویی به شاخص سعه‌صدر، پاکیزگی و وقت‌شناسی، احترام و اطاعت از بزرگان و مربیان، و ستایش و تمجید از افتخارات هیچ اشاره‌ای نشده است و به مواردی همانند مبارزه در راه آرمان‌ها و حرمت‌نهادن به حقوق دیگران تنها ۱ مورد اشاره شده است.

۳. میزان توجه به ساحت زیستی و بدنی در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

از مجموع ۲۸۵ مورد داده‌های به‌دست‌آمده از سطح کتب موردبررسی در حیطه ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین، سهم ساحت زیستی و بدنی از این داده‌ها در حدود ۹ مورد است. به عبارتی می‌توان بیان داشت ساحت حاضر در حدود ۳/۱۵٪ از کل داده‌ها را در بر داشته و در میان شاخص‌های آن نیز به شاخص‌های حفاظت از منابع طبیعی و احترام به طبیعت ۵ مورد، شاخص رعایت بهداشت جسمی و روانی ۲ مورد و به مابقی شاخص‌ها هیچ توجهی نشده است.

۴. میزان توجه به ساحت زیبایی شناسی و هنری در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

ساحت زیبایی‌شناختی و هنری نیز ازجمله ساحت‌های شش‌گانه موردبررسی سند تحول بنیادین در کتب موردبررسی بود. به این ساحت در سطح کتب موردبررسی در حدود ۱۴ مورد اشاره گشته و به عبارتی داده‌های این ساحت در حدود ۴/۹۲٪ از کل داده‌ها را به خود اختصاص داده است. از سویی در میان شاخص‌های آن نیز شاخص توان درک خلق آثار هنری، خلق معنا و کشف معنا با ۸ مورد بیش‌ترین مقدار و به مواردی نظیر نیکوداشتن هنر و موضوعات ذهنی هیچ اشاره‌ای نشده است. از سویی به مواردی نظیر زیباسازی محیط زندگی، تخیل و درک آرامش روانی تنها ۱ مورد اشاره گشته است.

۵. میزان توجه به ساحت اقتصادی و حرفه‌ای در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

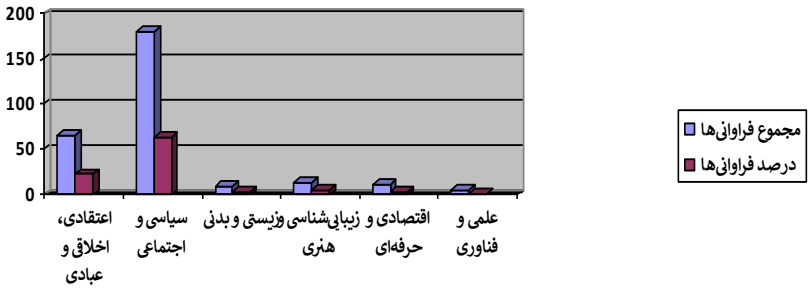
سند تحول بنیادین با تأکید و اشاره بر ساحت اقتصادی و حرفه‌ای لزوم فراگیری این ساحت مهم را برای متربیان و دانش‌آموزان در سطح کشور ضروری دانسته و فراگیری آن را در عصر حاضر مهم می‌داند. از این‌سو با بررسی این اصل مهم در سطح کتب موردبررسی مشخص شد که به آن در سطح کتب موردبررسی در حدود ۱۱ مورد اشاره گشته و این اصل تنها ۳/۸۷٪ از

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

داده‌های به‌دست‌آمده در حیطه ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین در کتب موردبررسی را به خود اختصاص داده است. از سویی به شاخص پرهیز از اسراف و تبذیر با ۶ مورد بیش‌ترین اشاره و به شاخص بسیار مهم کسب درآمد حلال هیچ اشاره‌ای نگشته است. از سویی به توجه به انتخاب آگاهانه شغل مناسب با توجه به توانایی تنها ۱ مورد و به شاخص‌های توجه به کارآفرینی و پرهیز از بطالت و بیکاری هرکدام دو مورد اشاره گشته است.

۶. میزان توجه به ساحت علمی و فناورانه در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟

ساحت علمی و فناورانه نیز ازجمله ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین به‌حساب می‌آید. این ساحت نیز در میان سایر ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین در سطح کتب موردبررسی تحت پایش و رصد قرار گرفت. نتایج بیانگر آن است که در حدود ۵ مورد به این ساحت مهم اشاره گشته است. از سویی داده‌های این ساحت در کتب موردبررسی تنها ۱/۷۶٪ از کل داده‌ها را تشکیل داده و به‌عبارتی‌دیگر می‌توان اشاره داشت به این ساحت مهم در سطح کتب موردبررسی در میان سایر ساحت‌ها کم‌ترین اشاره انجام شده است. به‌طوری‌که بیش‌ترین اشاره در میان شاخص‌ها متعلق به شاخص استدلال در امور با مقدار ۳ مورد و به شاخص‌هایی نظیر دوری از اغراض شخصی، احترام قائل‌شدن برای سایر دیدگاه‌ها، بررسی مسائل از زوایای مختلف، شفاف‌سازی و عینیت‌گرایی در امور، انعطاف‌پذیری در عقاید و شک‌گرایی معقول هیچ‌گونه توجه و اشاره‌ای نگردیده است. از سویی به شاخص‌های قضاوت با معیار روشن و پرهیز از تعجیل در قضاوت و حقیقت‌جویی به مقدار کمی در حدود ۱ مورد اشاره گشته است.

شکل ۲. میزان فراوانی و درصدهای فراوانی ساحت‌های شش‌گانه تربیت

۷. تا چه میزان، به ضریب اهمیت هرکدام از مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه، در سطح کتب

هدیه‌های آســـمان، فارســـی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی، توجه شـــده است؟

اما آنچه اهمیت دارد؛ اینکه برخلاف شمارش فراوانی‌ها، در روش شانون داده‌های به‌دست‌آمده باید هنجار شود، این روش از دقت ریاضی بالایی برخوردار بوده و اطلاعات بیش‌تری را در مورد تفسیر داده‌ها به دست می‌دهد؛ بنابراین، داده‌های فراوانی در جدول ۲. به‌صورت بهنجار در آمده است.

جدول ۲. داده‌های بهنجارشده (Pij) حاصل از کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی برای مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین

پایه تحصیلی	مؤلفه‌ها					
	اعتقادی، اخلاقی و عبادی	سیاسی و اجتماعی	زیستی و بدنی	زیبایی‌شناختی و هنری	اقتصادی و حرفه‌ای	علمی و فناوری
چهارم ابتدایی	۰ / ۵۹۰	۰ / ۳۶۱	۰ / ۲۲۲	۰ / ۵	۰ / ۱۸۱	۰ / ۴
پنجم ابتدایی	۰ / ۴۰۹	۰ / ۶۳۸	۰ / ۷۷۷	۰ / ۵	۰ / ۸۱۸	۰ / ۶

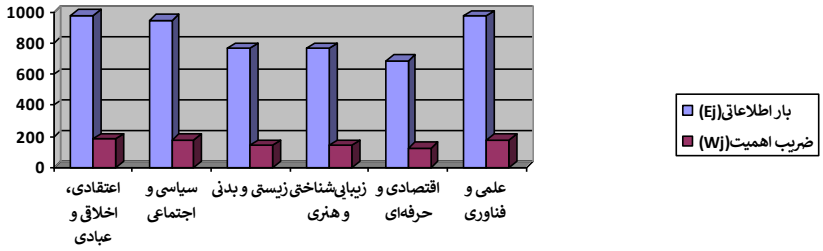
در جدول ۲، داده‌های بهنجارشده ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین، برحسب مؤلفه‌های آن به دست آمده است. پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از فرمول مرحله دوم روش شانون، مقدار بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هریک از مؤلفه‌ها به دست آمد. هر مؤلفه که دارای بار اطلاعاتی بیش‌تری است، اهمیت بیش‌تری دارد.

جدول ۳. مقادیر بار اطلاعاتی، ضریب اهمیت و رتبه‌های حاصل از کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی برای مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

مقادیر بار اطلاعاتی (Ej) و ضریب اهمیت (Wj)	مؤلفه‌ها					
	اعتقادی، اخلاقی و عبادی	سیاسی و اجتماعی	زیستی و بدنی	زیبایی‌شناختی و هنری	اقتصادی و حرفه‌ای	علمی و فناوری
مقدار بار اطلاعاتی (Ej)	۰/۹۷۶	۰/۹۴۳	۰/۷۶۴	۱	۰/۶۸۴	۰/۹۷۰
مقدار ضریب اهمیت (Wj)	۰/۱۸۲	۰/۱۷۶	۰/۱۴۳	۰/۱۸۷	۰/۱۲۸	۰/۱۸۱
رتبه (R)	۲	۴	۵	۱	۶	۳

نتایج جدول ۳، نشان می‌دهد، در محتوای کتب موردبررسی زیبایی‌شناختی و هنری با مقدار ضریب اهمیت ۰/۱۸۷ در رتبه اول، مؤلفه اعتقادی، اخلاقی و عبادی با مقدار ۰/۱۸۲ در رتبه دوم مؤلفه علمی و فناوری با مقدار ۰/۱۸۱ در رتبه سوم، مؤلفه سیاسی و اجتماعی با مقدار ضریب ۰/۱۷۶ در رتبه چهارم، مؤلفه زیستی و بدنی با مقدار ۰/۱۴۳ در رتبه پنجم و مؤلفه اقتصادی و حرفه‌ای با مقدار ۰/۱۲۸ در رتبه ششم و آخر قرار دارد. باتوجه‌به مقادیر ضرایب اهمیتی به‌دست‌آمده در جدول ۳، بیش‌ترین ضریب اهمیتی با مقدار ۰/۱۸۷ مربوط به زیبایی‌شناختی و هنری بوده، و کم‌ترین مقدار ضریب اهمیتی با مقدار ۰/۱۲۸ مربوط به مؤلفه اقتصادی و حرفه‌ای است؛ پس می‌توان نتیجه گرفت، ضرایب اهمیت مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه، در کتب موردبررسی یکسان نیستند.

شکل ۳. نمودار بار اطلاعاتی و ضرایب اهمیتی مؤلفه‌های شش‌گانه تربیت

۸_ توزیع فراوانی مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین و ضرایب اهمیت آن در کتب هدیه‌های آســـمان، فارســـی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی دوره ابتدایی برحسب پایه‌ها چگونه است؟

از جدول ۱، می‌توان فهمید که از مجموع واحدهای ضبط و شمارش‌شده مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه، در کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی، ۱۱۷ واحد مربوط به پایه چهارم ابتدایی، و ۱۶۸ واحد مربوط به پایه پنجم ابتدایی است؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بیش‌ترین میزان توجه به مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه، در کتب موردبررسی در پایه پنجم بوده ابتدایی بوده و کم‌ترین میزان توجه، در محتوای کتب موردبررسی چهارم ابتدایی است.

از سویی جهت بررسی ضریب اهمیت مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین برحسب پایه‌های تحصیلی، داده‌های به‌دست‌آمده بهنجار شده و در جدول ۴. قابل‌مشاهده است.

جدول ۴. داده‌های بهنجارشده (Pij) حاصل از کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی برای مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین برحسب پایه‌ها

مؤلفه‌ها	پایه تحصیلی	
	پایه چهارم ابتدایی	پایه پنجم ابتدایی
اعتقادی، اخلاقی و عبادی	۰ / ۳۳۳	۰ / ۱۶۰
سیاسی و اجتماعی	۰ / ۵۵۵	۰ / ۶۸۴
زیستی و بدنی	۰ / ۰۱۷	۰ / ۰۴۱
زیبایی‌شناختی و هنری	۰ / ۰۵۹	۰ / ۰۴۱
اقتصادی و حرفه‌ای	۰ / ۰۱۷	۰ / ۰۵۳
علمی و فناوری	۰ / ۰۱۷	۰ / ۰۱۷۵

در جدول ۴، داده‌های بهنجارشده برحسب دو پایه تحصیلی موردبررسی، به دست آمده است. پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از مرحله دوم روش آنتروپی شانون، مقادیر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت نیز به دست آمد. هر مقوله که مقدار بار اطلاعاتی بیشتری دارد، از اهمیت فراوانی برخوردار است

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

جدول ۵. مقادیر بار اطلاعاتی، ضریب اهمیت و رتبه‌های حاصل از کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی برای مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین برحسب پایه‌ها

بار اطلاعاتی (Ej) و ضریب اهمیت (Wj)	پایه تحصیلی	
	پایه چهارم ابتدایی	پایه پنجم ابتدایی
مقدار بار اطلاعاتی (Ej)	۰ / ۵۹۷	۰ / ۵۸۴
مقدار ضریب اهمیت (Wj)	۰/ ۵۰۵	۰ / ۴۹۴
رتبه (R)	۱	۲

نتایج جدول ۵، نشان می‌دهد، در محتوای کتب موردبررسی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی، مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه در پایه چهارم ابتدایی با ضریب اهمیت ۰/۵۰۵ در رتبه اول و پایه پنج ابتدایی با ضریب اهمیت ۰/۴۹۴ در رتبه دوم از حیث ضریب اهمیت ساحت‌های شش‌گانه در کتب موردبررسی دارد. بر اساس ضرایب اهمیت به دست آمده از جدول ۵، بیش‌ترین ضریب اهمیت، مربوط به دوره چهارم ابتدایی و کم‌ترین ضریب اهمیت نیز، مربوط به پایه پنجم ابتدایی است؛ پس می‌توان نتیجه گرفت که ضریب اهمیت مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه، در کتب موردبررسی، باهم یکسان نیستند.

بحث و نتیجه‌گیری

کتب درسی از عناصر مهم در بحث تعلیم‌وتربیت دانش‌آموزان است؛ از طرفی یکی از رسالت‌هایی اصلی کتب درسی پرداختن به انواع ابعاد تربیت است. براین‌اساس در پژوهش حاضر، سعی بر آن شد که تمامی مؤلفه‌های تربیت و به عبارتی ساحت‌های شش‌گانه تربیت، در کتب هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی به روش تحلیل محتوا موردبررسی قرار گیرد.

سؤال اول مبنی بر «میزان توجه به ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟» بود. یافته‌ها نشان داد که به این ساحت در حدود ۶۶ مورد در سطح کتب موردبررسی اشاره گشته است؛ به‌طوری‌که بیش‌ترین اشاره به شاخص دعا با ۱۵ مورد و انجام واجبات با مقدار ۱۴ مورد بود. از سویی به مواردی نظیر خرافه‌گویی و پرهیز از تحجر اشاره‌ای نشده و به مواردی مثل تسلیم بودن در برابر قضا الهی و استعانت از خداوند ۳ مورد و گسترش فضائل تنها ۲ مورد اشاره گشته

است. براین‌اساس باید اشاره داشت. راز و نیاز با حق باری‌تعالی و آموزش دعا به دانش‌آموزان و مأنوس ساختن آنان با خداوند و تربیت طینت آنان به سمت اتکای بر خداوند و خواستن نیازهای خود از او می‌تواند ضمن اتصال آنان به منبع نامحدود رحمت و مغفرت دیدگاه و رویکردشان را نسبت به زندگی تغییر داده و مسیر الهی در پیش گیرد. از سمتی ازآنجایی‌که حق باری‌تعالی همواره مسیر حق و حقیقت را برای آدمی ترسیم کرده و بر آن است تا با واضح ساختن مسیر کمال و خوشبختی او را به ساحل نجات رساند، براین‌اساس نیز اموری را در قالب واجبات دینی برای آدمی تعریف فرموده و کمال انسان را در گرو انجام واجبات دانسته است. براین‌اساس نیز آشنایی دانش‌آموزان با واجبات دینی و عمل به آن و آموزش متربیان از این حیث بسیار اهمیت دارد. از طرفی لجاجت، عدم پذیرش نظرات، عدم پذیرش حق و خدا و فاقد انعطاف بودن و در یک کلمه تحجر، موجب گسترش ناعدالتی در سطح جامعه گشته و به کتمان حقیقت دامن می‌زند. از سویی ایراد سخنانی غیرواقعی و به‌دوراز حقیقت و به‌طورکلی خرافه‌گویی موجب ایجاد نگرشی منفی نسبت به دین گشته و علاوه بر آن موجب لطمه به حقایق ناب اعتقادی و اخلاقی می‌گردد. از سویی عدم تأکید کافی به گسترش فضایل اخلاقی و نفی منکرات و دوری از آن‌ها نیز از درجه اعتبار آن در پیش دانش‌آموزان کاسته و نسبت به اهمیت آن در پیش دانش‌آموزان کم‌توجهی می‌شود که ضرورت پرداختن به این موارد را در کتب درسی به‌صورت مداوم و مستمر می‌طلبد.

به میزان توجه به ساحت اجتماعی و سیاسی نیز در کتب مذکور پرداخته شد. به‌طوری‌که درمجموع ۱۸۰ مورد به امر حاضر اشاره داشته به‌طوری‌که در این میان به مواردی نظیر وقت‌شناسی، پاکیزگی، سعه‌صدر، احترام و اطاعت از مربیان و بزرگان و ستایش و تمجید از افتخارات توجهی نشده است. درحالی‌که بایستی گفت این موارد در تحقق شخصیتی وارسته و مطلوب از ملزومات لازم به حساب آمده به‌طوری‌که آدمی بایستی وقت و زمان را در نظر گرفته و مدیریت نماید؛ به‌طوری‌که برنامه‌ریزی زمان لازم برای انجام امور و کنترل آن در پیشرفت و ارتقا و وصول به موفقیت‌ها مهم بوده و بایستی آینده‌سازآنجامعه که همان کودکان امروزی هستند از الان باید از این حیث آموزش‌های لازم را دیده و رشد نمایند. دانش‌آموزی که وقت‌شناس نباشد و نتواند زمان خویش را مدیریت نماید؛ مسلماً در وضع حال و آینده خود نخواهد توانست با برنامه‌ریزی دقیق و جامع امور خویش را سازمان‌دهی کرده و انجام دهد و مسلماً تلاش‌ها و کوشش‌هایی که انجام خواهد داد بهره‌وری لازم را نخواهد داشت. از طرفی پاکیزگی نیز امر بسیار

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

مسلم و دقیقی برای داشتن زندگی سالم بوده و برای دوری از هرگونه بیماری‌ها و مریضی‌ها و به‌تبع آن رنج و مشقت ناشی از این بیماری‌ها و گسترش آن در سطح جامعه، بایستی پاکیزگی و نظافت در آموزش و بستر آنجا بیافتد تا با پرداخت مکرر به امر حاضر در سطح آموزش در متربیان نهادینه گردد. در ادامه نیز سعه‌صدر ازجمله مواردی است که به‌کرات از افراد پیرامون و مشکلاتی که در پی عدم وجود چنین امر مهمی در آنان به میان آمده است مشاهده کرده‌ایم به‌طوری‌که شاید بتوان سعه‌صدر را شاه‌کلیدی برای حل بسیاری از مشکلات و مسائلی دانست که با داشتن آن می‌توان بر آن‌ها فائق آمد. صبر بر فقر و چاره‌جویی بر آن در گذر زمان، صبر بر اخلاق و رفتارهای بیش‌فعالانه کودکان و نوجوانان و چاره‌جویی برای آن به‌جای تقابل با آنان و تحمل مشکلات و مسائل بسیار دیگر برای داشتن زندگی توأم با آرامش و امنیت لازم است؛ بنابراین امر حاضر بسیار مهم بوده و باید در کودکان نهادینه شود. همچنین باید گفت که کودک و نوجوان در سنینی به سر می‌برند که غالباً برای وصول به مسیری درست و به‌دوراز انحرافات نیازمند اطاعت از اوامر و نواهی بزرگان است؛ بدین‌صورت که بزرگان با کوله باری از تجربه و سوابق در گذر زمان با انواع مشکلات، مسائل و پیامدهای آن آشنا بوده و براین‌اساس کودکان و نوجوانان را در این مسیر یاری می‌دهند؛ بنابراین احترام به بزرگان و تمکین از آن‌ها لازم است.

میزان توجه به ساحت زیستی و بدنی نیز در سطح کتب مذکور مورد کنکاش قرار داشت. ۹ مورد از کل داده‌های موجود متعلق به این ساحت بوده به‌گونه‌ای که به شاخص حفاظت از منابع طبیعی و احترام به طبیعت آن با ۵ مورد بیش‌ترین اشاره را به خود اختصاص داده است. از سویی به تقویت قوای جسمی و روانی و مبارزه با عوامل ضعف بیماری اشاره‌ای نداشته و به شاخص رعایت بهداشت جسمانی روانی ۲ مورد اشاره داشته است. بر این حساب شایان اهمیت است که به مبارزه با عوامل ضعف و بیماری توجه شود. دانش‌آموزان بایستی با انواع بیماری‌ها و روش‌های مقابله با آن آشنا گردند و تا حد ممکن ایشان را از عوامل بیماری‌زا آشنا نمود. از سویی با تشویق و ترغیب دانش‌آموزان به ورزش و یا عواملی نظیر مأنوس بودن با قرآن کریم، نماز ادعیه، راز و نیاز و مناجات با خدا، کتاب‌خوانی و غیره می‌توان به تقویت قوای جسمی و روانی ایشان کمک نمود. از سویی دانش‌آموزان باید با نحوه حراست و حفاظت از خود در برابر بیماری‌ها با رعایت بهداشت آشنا گردیده و بدان تأکید شوند. یافته حاضر را می‌توان در تطابق با یافته‌ها تحقیق Aldossari(2021) دانست؛ چراکه در می‌توان گفت به ساحت تربیت زیستی توجه چندانی نشده است.

ساحت زیبایی‌شناسی و هنری ازجمله ساحت‌های دیگری است که موردتوجه پژوهش حاضر قرار داشت. سرجمع به این مؤلفه در سطح کتب مذکور ۱۴ مورد اشاره گشته و در میان شاخص‌های آن، توان درک خلق آثار هنری شاخصی است که با ۸ مورد بیش‌ترین توجه به آن شده است. درحالی‌که مواردی نظیر نیکو داشتن هنر و موضوعات ذهنی هیچ عنایتی نگشته و به مواردی نظیر زیباسازی محیط زندگی، تخیل و درک آرامش روانی تنها یک مورد اشاره گشته است؛ بنابراین باید توجه داشت که شاخص زیبایی‌شناختی و هنری که آمیخته با تجسم‌سازی فضایی بوده و به تقویت این مقوله می‌انجامد باید در متربیان تقویت گردد؛ به‌طوری‌که مسلماً داشتن ذهنی پویا و خلاق و پیاده‌سازی خلاقیت و نوآوری هنری در عرصه زندگی هب ایجاد انگیزه و شادابی هرچه بیشتر کمک نموده و آینده‌ای موفق را در پی متربی خواهد داشت؛ توجه به هنر و زیبایی‌های آن در قالب انواع آن نظیر نقاشی، خطاطی، مجسمه‌سازی و غیره در محیط پیرامون زندگی روحیه امیدواری و نشاط را به ارمغان آورده و موجب ترقی ذهن و شناخت آدمی خواهد شد. از طرفی باید گفت که دادن جایگاه، ارزش و شأن و منزلت به هنر و انواع آن موجب ترغیب دانش‌آموزان بدان گشته و این نیز سبب می‌شود دانش‌آموزان مهارت هنری خود را بروز داده و استعداد هنری خویش را شکوفا سازند. از سویی می‌توان اذعان داشت انسان‌ها در محیطی زیبا و تمیز و جذاب از زندگی خود لذت برده و این موجب سرزندگی و نشاط افراد در زندگی روزمره می‌گردد که لزوم توجه به زیباسازی محیط زندگی را یادآور می‌شود.

در پژوهش حاضر ساحت اقتصادی و حرفه‌ای تربیت نیز موردعنایت بود. داده‌های حاضر برای این ساحت در سطح کتب مذکور ۱۱ مورد بوده که اهم توجهات در این ساحت معطوف به شاخص پرهیز از اسراف و تبذیر با ۶ مورد بود. درحالی‌که به شاخص کسب درآمد حلال صفر مورد، انتخاب آگاهانه شغل ۱ مورد، توجه به کارآفرینی و پرهیز از بطالت و بیکاری هرکدام ۲ مورد اشاره گشته است. باید توجه داشت که شاخص بسیار مهم کسب درآمد حلال به‌عنوان مقوله‌ای بسیار مهم است که افراد باید از بدو کودکی با آن آشنا شوند. به‌طوری‌که چارچوب و محدوده درآمد حلال را بشناسند و از حرام بر حذر نمایند. متربیان باید با ارزش و منزلت درآمد حلال آشنا گردند و از قباحت درآمد حرام آگاه یابند. آشنایی متربیان از تأثیراتی که مال حرام می‌تواند به‌صورت فردی و اجتماعی داشته باشد قادر خواهد بود تا او را در دوری از امور ناپسند که منجر به مال‌اندوزی حرام و نامشروع می‌کند آگاه ساخته و سبب آن شود تا با نهادینه‌سازی این امر مهم در کودکان و نوجوانان تأثیرات مطلوبی را در زمان حال و آینده داشته باشد. همچنین

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

باید بیان داشت که پروردگار عالم در هر شخصی توانایی و مهارتی را قرار داده است که بایستی متناسب با آن مهارت و توانایی سوق به سمت شغل مرتبط با آن در آینده تلاش نماید. به‌طوری‌که این مستلزم آن است تا افراد از بدو کودکی که در بستر مدارس قرار می‌گیرند بایستی توسط مشاوران و عوامل مرتبط با امر حاضر در سطح مدرسه موردبررسی قرار گیرند؛ پس از آنکه توانایی آنان محرز شد و معلوم شد که به چه مهارتی تجهیز بوده و در کدام حیطه می‌توانند موفق عمل نمایند؛ براین‌اساس پس‌ازاین امر نیز دانش‌آموزان را از این امر آگاه ساخته و آنان را برای نیل به سمت شغل و کار مرتبط با توانایی خود توجیه کرده و راهنمایی نمایند؛ تا آنان با آگاهی کامل از توانایی‌های خود دست به انتخاب شغل زنند. از طرفی همواره معصومین (ع) و بزرگان و اندیشمندان بر آن تأکید دارند که بطالت و بیکاری می‌تواند زمینه‌سازی برای انحراف و گناه و فساد باشد؛ به‌طوری‌که آدم بیکار به دلیل آن‌که کاری نداشته و مشغول به اموری مطلوب و مثمر به ثمر نباشد؛ مسلماً راه انحراف و سردرگمی و فساد را در پیش گرفته و در دام مشکلات و گرفتاری‌ها و مصائب ناشی از آن خواهند افتاد؛ بنابراین امر حاضر بسیار مهم بوده و باید متربیان را از بطالت و بی‌کاری بر حذر کرد و با پیشنهاد اموری مطلوب و پرفایده به آنان در اوقات فراغت به رشد مطلوب آنان کمک کرد.

سؤال شش در پژوهش حاضر مبنی بر «میزان توجه به ساحت علمی و فناورانه در کتب درسی هدیه‌های آسمان، فارسی و مطالعات اجتماعی پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی چقدر است؟» بود که به کنکاش ساحت علمی و فناورانه می‌پردازد. در پاسخ به این سؤال با بررسی کتب مذکور بدان رسیدیم که سرجمع در حدود ۵ مورد بدان اشاره گشته که در میان سایر ساحت‌های شش‌گانه کم‌ترین اشاره را به خود اختصاص داده است. بر این حساب به شاخص‌هایی نظیر دوری از اغراض شخصی، احترام قائل‌شدن برای سایر دیدگاه‌ها، بررسی مسائل از زوایای مختلف، شفاف‌سازی و عینیت‌گرایی در امور، انعطاف‌پذیری در عقاید و شک‌گرایی معقول هیچ‌گونه توجه و اشاره‌ای در میان شاخص‌های این ساحت در کتب موردبررسی نشده است. بر این حساب باید بیان داشت که مسلماً جامعه‌ای مطلوب بوده و پویا و رشدیافته خواهد بود که در آن به انواع نظرات گوناگون و مختلف و به انواع دیدگاه‌های افراد توجه شده و به‌نوعی به عقاید افراد دیگر احترام قائل شد و نظرات همدیگر را تحمل کرد؛ یقیناً پروردگار عالم با آفرینش متنوع انسان‌ها و در پی آن توانایی‌ها و مهارت‌ها و قوه تفکر و تخیلات متنوع قدرت خلقت خویش را به عرصه نمایش نهاده و انسان را بر آن وامی‌دارد که همواره به شنیدن نظرات گوناگون همدیگر و تفکر

انتقادی نسبت به سخنان همدیگر در نهاد افراد جامعه نهادینه شود؛ بنابراین از این‌سو توجه به امر حاضر و ارتقا آن در طینت متربیان بایستی در سطح کتب درسی موردتوجه واقع شود. از طرفی نیز یک‌جانبه‌گرایی و توجه و تمرکز بر امری تنها از یک بعد آن می‌تواند آدمی را در نیل و وصول به حقیقت و آن غافل ساخته و در پی آن نیز پیامدهای نامطلوبی را به همراه داشته باشد؛ به‌طوری‌که بایستی افراد در سطح جامعه قادر باشند تا نسبت به موضوعی با نگرش همه‌جانبه به آن آشنا باشند و بدون توجه تام و کامل به موضوعی در راجع به آن قضاوت نکرده و دست به اقدامات نزنند؛ یقیناً این مستلزم آن است که متربیان را از توجه به جوانب مختلف مسائل و مشکلات و موضوعاتی که در روند حیات خویش با آن روبرو می‌گردند در اتخاذ تصمیماتی درست یاری دهیم.

سؤال هفتم و هشتم موردبررسی در پژوهش حاضر نیز به بررسی ضریب اهمیت هرکدام از مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه پرداخته که ابتدا برحسب مؤلفه‌ها این امر انجام گردیده و سپس سعی بر آن شد که ضریب اهمیت برحسب پایه تحصیلی نیز موردتوجه و کنکاش قرار گیرد. بررسی ضریب اهمیت برحسب مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه بیانگر آن بود که به مؤلفه زیبایی‌شناختی و هنری با مقدار ضریب اهمیت ۰/۱۸۷ در رتبه اول، مؤلفه اعتقادی، اخلاقی و عبادی با مقدار ۰/۱۸۲ در رتبه دوم مؤلفه علمی و فناوری با مقدار ۰/۱۸۱ در رتبه سوم، مؤلفه سیاسی و اجتماعی با مقدار ضریب ۰/۱۷۶ در رتبه چهارم، مؤلفه زیستی و بدنی با مقدار ۰/۱۴۳ در رتبه پنجم و مؤلفه اقتصادی و حرفه‌ای با مقدار ۰/۱۲۸ در رتبه ششم و آخر قرار دارد. به‌طوری‌که بیش‌ترین ضریب اهمیتی با مقدار ۰/۱۸۷ مربوط به زیبایی‌شناختی و هنری بوده، و کم‌ترین مقدار ضریب اهمیتی با مقدار ۰/۱۲۸ مربوط به مؤلفه اقتصادی و حرفه‌ای است. به‌طوری‌که امر حاضر را می‌توان همسو با پژوهش وفایی و همکاران (۱۳۹۶) دانست؛ چراکه در سطحان پژوهش بیان شده است که کم‌ترین ضریب اهمیت مربوط به بعد اقتصادی و حرفه‌ای ساحت‌های شش‌گانه است. از سویی بررسی ضریب اهمیت برحسب پایه‌های تحصیلی نیز بیانگران بود که مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه در پایه چهارم ابتدایی با ضریب اهمیت ۰/۵۰۵ در رتبه اول و پایه پنج ابتدایی با ضریب اهمیت ۰/۴۹۴ در رتبه دوم قرار دارد که‌ای بیانگر عدم یکسان بودن ضریب اهمیت این مؤلفه‌ها در سطح کتب موردبررسی است.

درنهایت بایستی گفت که آنچه محرز است آن است که به ساحت‌های شش‌گانه در سطح دروس موردبررسی توجه مطلوب و مورد انتظاری نشده است؛ چراکه به برخی از ساحت‌ها توجه

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

بسیار کمتری صورت گرفته و به برخی نیز توجه مورد انتظاری نشده است. از طرفی بایستی گفت که پیوستگی و انسجام میان پایه‌ها در توجه به ساحت‌های شش‌گانه صورت نگرفته است یا به عبارتی پیوستگی لازم میان ساحت‌های شش‌گانه در گذر پایه چهارم به پایه پنجم دیده نمی‌شود که نیازمند توجه و اهمیت مضاعف به امر حاضر توسط دست‌اندرکاران آموزش است. براین‌اساس هم باید گفت که تحقیق حاضر همسو با پژوهش‌های میر و همکاران (۱۴۰۳)، قنبری‌شهواری و همکاران (۱۴۰۲) و نادری و همکاران (۱۴۰۲) است؛ چراکه پژوهش‌های حاضر نیز بر توجه ضعیف کتب درسی موردبررسی به ساحت‌های شش‌گانه تربیت دارد.

در انتها نیز به جهت بهبود وضع کتب موردبررسی، از حیث توجه به موضوع ساحت‌های شش‌گانه تربیت، پیشنهادهایی بیان می‌شود:

۱_ پرداخت گیرا و ساده به نحوه درآمد حلال و کسب مال صحیح و آشناسازی با چهارچوب آن در قالب متن

۲_ ذکر پاره‌ای از پیامدهای نامطلوب خرافه‌گویی برای دین و ضربه‌ای که آن می‌تواند بر پیکره دین اصیل وارد نماید.

۳_ دعوت دانش‌آموزان به کسب فضائل، آشناسازی با انواع آن و پیامدهای مطلوب آن در قالب تصاویر و متون.

۴_ ذکر ارزش و منزلت دیدگاه‌های مختلف و نظرات گوناگون افراد جامعه و لزوم احترام به عقاید همدیگر در قالب متون و تأکید به آن با ارائه سؤالاتی با محتوای بیان پیامدهای مطلوب آن

۵_ آشناسازی دانش‌آموزان در قالب قصه و داستان با تسهیل حل‌وفصل امور زندگی که در پی سعه‌صدر، صبر و بردباری حاصل می‌شود.

۶_ تأکید به شغل، انتخاب آزادانه آن و آشناسازی دانش‌آموزان با انواع شغل با ترغیب ایشان به تحقیق در این حیطه در قالب مواردی نظیر اطلاعات جمع‌آوری کنید و فعالیت‌ها.

۷_ بهتر است که برای معلمان دوره‌های آشنایی با ساحت‌های شش‌گانه تربیت در قالب ضمن خدمت و کارگاه‌ها با دعوت از متخصصان حیطه تربیت و سند تحول برگزار گردد.

۸_ مطلوب است که پژوهش‌های مشابه با پژوهش حاضر در سطح سایر کتب درسی نیز اجرا گردد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آن‌هاست.

مشارکت نویسندگان

معصومه محمدیان مسئول جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها بود. دکتر محمد عظیمی در طراحی پژوهش مشارکت داشت. دکتر کمال نصرتی هشی نظارت علمی را بر عهده داشت. مرتضی گلشنی گهراز در تهیه پیش‌نویس، بازبینی و ویرایش مقاله مشارکت داشت.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی

این پژوهش هیچ‌گونه کمک مالی خاصی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

ORCID

Masoumeh Mohammadian http://orcid.org/0000-0001-5299-9846
Mohammad Azimi http://orcid.org/0000-0001-5299-9846
Kamal Nosrati Heshi http://orcid.org/0000-0002-8175-5637
Morteza Golshani Gehraz http://orcid.org/0000-0001-5299-9846

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

منابع

پاشایی، محمدرضا. (۱۴۰۱). تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی بر اساس حوزه‌های تربیت سیاسی و اجتماعی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *فصلنامه پژوهش انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*، ۲۲(۸)، ۲۰۵–۲۲۹.

دهقان منشادی، منصور، و شاهرخی‌نیا، مریم. (۱۴۰۰). تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی پایه سوم ابتدایی بر اساس توجه به مهارت هوش هیجانی. *پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی*، ۳(۱)، ۴۷–۶۲.

زارعی، عباس، قربانپور آرانی، حسین، و باقری، سمیه. (۱۴۰۰). مقایسه میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه تربیت در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی قبل و بعد از اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *مطالعات برنامه درسی*، ۱۶ (۶۲)، ۱۷۹–۱۹۶.

شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۹۰). *مبانی نظری سند تحول بنیادین*. شورای عالی آموزش و پرورش.

شیروانی شیری، علی، حیدری، فاطمه، و حسینی، سیده حانیه. (۱۳۹۹). تحلیل محتوای دعای کمیل بر اساس ساحت‌های شش‌گانه تربیت. *پویش در آموزش علوم انسانی*، ۶(۲۱)، ۷۳–۹۰.

فرهادی، نوازالله، و گرامی طیبی، زهرا. (۱۴۰۰). تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی متوسطه اول بر پایه ساحت‌های شش‌گانه تربیت در سند تحول بنیادین. *علوم تربیتی از دیدگاه اسلام*، ۹(۱۶)، ۱۵۱–۱۷۷.

قنبری شهواری، محسن، شمس، فاطمه، صالح‌آبادی، ناهید، و اسدی، مرضیه. (۱۴۰۲). تحلیل محتوای برنامه درسی هدیه‌های آسمان پایه پنجم دبستان از حیث میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. در پنجمین *همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روان‌شناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم*. https://civilica.com/doc/1760949

کوهستانی اوزنه، محمدرضا. (۱۳۹۸). *بررسی شش ساحت تربیتی در کتاب‌های درسی پایه پنجم و ششم* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، استان فارس، مرکز فسا] .

محمدی‌پویا، فرامرز، صالحی، اکبر، و مومیوند، فاطمه. (۱۳۹۴). تحلیل محتوای نهج‌البلاغه بر اساس ساحت‌های شش‌گانه تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *پژوهش‌نامه نهج‌البلاغه*، ۳(۱۰)، ۶۳–۸۱.

موسوی ندوشن، فاطمه‌سادات، نیلی، محمدرضا، و نیستانی، محمدرضا. (۱۴۰۲). کاوش پدیدارشناختی بر شایستگی‌های پایه آموزگاران برای تحقق ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، ۳۱(۵۸)، ۲۷۱–۲۹۸.

میر، غلامرضا، دلفان‌آذری، قنبرعلی، و بنیسی، وحید. (۱۴۰۳). تحلیل محتوای درس فارسی پایه پنجم ابتدایی بر اساس ساحت‌های شش‌گانه تعلیم و تربیت. *سلامت روان در مدرسه*، ۲(۱)، ۹۶–۱۱۳.

نادری، هیرو، غریبی، جلال، خوشقشلاقی، مژده، و نوری، محمد. (۱۴۰۲). تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی بر اساس میزان توجه به مؤلفه‌های شش حوزه تربیت. در اولین

کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و فلسفه. https://civilica.com/doc/1699166

وفایی‌رضا، سیف‌الله، فضل‌اللهی قمشی، سیف‌الله، و طالعی‌فرد، احمد. (۱۳۹۶). بررسی میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۲ (۲)، ۱۳۱–۱۵۴.

References

Aldossari, A. T. (2021). Health education concepts in school biology textbooks in the USA and Singapore. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 17*(5), 1–10. https://doi.org/10.29333/ejmste/10851

Crawford, P. (2004). *Teaching and learning in a globalized context*. Routledge.

Dehghan Manshadi, M., & Shahrokhinia, M. (2021). Analysis of the third grade elementary social studies book based on attention to emotional intelligence skills. *Quarterly Journal of Research in Social Studies Education, 3*(1), 47–62. [In Persian]

Farhadi, N., & Grami Teybi, Z. (2021). Content analysis of first secondary Persian textbooks based on six educational domains system in Fundamental Development Document. *Islamic Perspective on Educational Science, 9*(16), 151–177. [In Persian]

Flasche, S., & Edmunds, W. J. (2021). The role of schools and school-aged children in SARS-CoV-2 transmission. *The Lancet Infectious Diseases, 21*(3), 298–299. https://doi.org/10.1016/S1473-3099(20)30927-0

Fowler, C. (1989). The arts are essential to education. *Educational Leadership, 47*(3), 60–63.

Ghanbari Shahvari, M., Shams, F., Salehabadi, N., & Asadi, M. (2013). Content analysis of the fifth grade elementary school curriculum "Gifts of the Sky" in terms of the level of attention to the six areas of the Fundamental Transformation of Education Document. In *Fifth National Conference on Professional Research in Psychology and Counseling with a Teacher's Perspective*. https://civilica.com/doc/1760949 [In Persian]

Ginsburg, G. S., et al. (2014). Moral development and social responsibility: A review of approaches to improving ethical behavior in education. *Educational Researcher, 43*(4), 238–245.

González-Zamar, M. D., & Abad-Segura, E. (2021). Digital design in artistic education: An overview of research in the university setting. *Education Sciences, 11*(4), Article 144. https://doi.org/10.3390/educsci11040144

Haidt, J. (2012). *The righteous mind: Why good people are divided by politics and religion*. Pantheon Books.

Hauseman, J. J. (1971). Training of teachers. In *The encyclopedia of education*. Macmillan Company.

Kohestani Ozaneh, M. R. (2019). *A study of six educational areas in fifth and sixth grade textbooks* [Master's thesis, Payam Noor University]. [In Persian]

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/

Lai, A., & Kan, K. H. (2020). Critical tourism as a pedagogy for art education abroad. *Studies in Art Education, 61*(2), 142–154. https://doi.org/10.1080/00393541.2020.1738179

Le, K., & Nguyen, M. (2021). Education and political engagement. *International Journal of Educational Development, 85*, Article 102441. https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2021.102441

Leidy, H. J., & Gwin, J. A. (2020). Growing up strong: The importance of physical, mental, and emotional strength during childhood and adolescence with focus on dietary factors. *Applied Physiology, Nutrition, and Metabolism, 45*(2), 1071–1080. https://doi.org/10.1139/apnm-2019-0858

Mardiana, M., Syahrir, M., & Nurmutmainnah, N. (2021). The influence of Pancasila and citizenship education teachers in instilling moral ethics to build national character in Madrasah Aliyah Syekh Yusuf Sungguminasa. *Journal Etika Demokrasi, 6*(1), 124–137. https://doi.org/10.26618/jed.v6i1.4685

Mir, G., Delfan Azari, Q. A., & Banisi, V. (2024). Analysis of the content of the fifth grade Persian lesson based on the six areas of education and training. *Mental Health in School, 2*(1), 96–113. [In Persian]

Mohammadi-Poya, F., Salehi, A., & Momivan, F. (2015). Content analysis of Nahj al-Balagha based on the six educational areas of the document of fundamental transformation of education. *Nahj al-Balagha Research Journal, 3*(10), 63–81. [In Persian]

Mosavinodushan, F., Nili, M. R., & Neyestani, M. R. (2023). A phenomenological exploration of basic competencies of teachers to achieve the domain of Islamic (ideological) and moral education. *Research in Islamic Education Issues, 31*(58), 271–298. [In Persian]

Mosayyebi, A. (2022). *Content analysis of social studies books for the second grade of elementary school in terms of the level of attention paid to the components of the area of ideological, religious and moral education included in the document on the fundamental transformation of education in the Islamic Republic of Iran in the academic year 1400-1401* [Master's thesis, Fazemeh Al-Zahra Campus, Isfahan]. [In Persian]

Naderi, H., Gharibi, J., Khoshqeshlaghi, M., & Nouri, M. (2023). Content analysis of primary school social studies books based on the level of attention to the components of six areas of education. In *First International Conference on Psychology, Social Sciences, Educational Sciences and Philosophy*. Babol, Iran. https://civilica.com/doc/1699166 [In Persian]

Ontas, T., Eguz, S., & Yildirim, E. (2020). Reflections of political education on primary education classes. *International Online Journal of Educational Sciences, 12*(2), 1–16.

Pashaei, M. R. (2022). Content analysis of Persian elementary school books based on the areas of political and social education in the Fundamental Transformation Document of Education. *Quarterly Journal of Critical Research on Humanities Texts and Programs, 22*(8), 205–229. [In Persian]

Peterson, M. (2013). Emotional and psychological support in educational settings. *Journal of School Health, 83*(2), 98–105. https://doi.org/10.1111/josh.12004

Shiravani Shiri, A., Heidari, F., & Hosseini, S. H. (2020). Analyzing the content of Komeil prayer based on the six areas of education. *Pouyesh in Humanities Education, 6*(21), 73–90. [In Persian]

Supreme Council of Education. (2011). *The theoretical foundations of the Fundamental Transformation Document*. Supreme Council of the Ministry of Education. [In Persian]

Vafa'i, R., Fazlollahi Ghomshi, S., & Taleifard, A. (2017). The coverage of the six educational domains of Fundamental Reform Document of Education in primary school social studies textbooks. *Quarterly Journal of Applied Issues in Islamic Education, 2*(2), 131–154. [In Persian]

Wentzel, K. R. (1998). Social relationships and motivation in middle school: The role of parents, teachers, and peers. *Journal of Educational Psychology*, *90*(2), 202–211. https://doi.org/10.1037/0022-0663.90.2.202

Zare-ee, A., Ghorbanpoor, H., & Bagheri, S. (2021). Attention to educational domains in textbooks on Persian language for Iranian elementary schools: Periods before and after the implementation of the document on fundamental reform in education. *Iranian Journal of Curriculum Studies, 16*(62), 179–196. [In Persian]

Homepage: https://itt.cfu.ac.ir/